

СТРУКТУРНЫЯ АДМЕТНАСЦІ ТЭРМІНАЎ-СЛОВАЗЛУЧЭННЯЎ ІНФАРМАЦЫЙНА-ВЫМЯРАЛЬНАЙ ТЭХНІКІ

У. А. Рамнёў

*Установа адукацыі «Гомельскі дзяржаўны тэхнічны
ўніверсітэт імя П. В. Сухого», Рэспубліка Беларусь*

Навуковы кіраўнік М. У. Буракова, канд. філал. навук, дацэнт

Адным з цэнтральных пытанняў тэрміналогіі з'яўляецца пытанне аб будове тэрмінаў, паколькі «лінгвістычныя погляды на будову тэрмінаў пакуль аднабаковыя і няпоўныя» [1, с. 267]. Справа ў тым, што звычайна ў слоўніках фіксуюцца аднаслоўныя тэрміны, двухслоўныя і шматслоўныя. У апошні час стала характэрным выданне тэрміналагічных слоўнікаў розных тэхнічных галін, якія ўключаюць значную колькасць шматслоўных тэрмінаў.

У сучасным мовазнаўстве тэрміны-словазлучэнні разглядаюцца як структурныя разнавіднасці моўных адзінак у розных тэрмінасістэмах, паколькі тэрміны-словазлучэнні, як і тэрміны-словы, выражаюць адзіныя цэласныя паняцці ў разнастайных галінах навук і тэхнікі, у тым ліку і ў інфармацыйна-вымяральной тэхніцы.

Сярод разнастайных тыпаў моўных адзінак, якія выражаюць паняцці інфармацыйна-вымяральной тэхнікі, значную частку складаюць тэрміны-словазлучэнні. Усяго зафіксавана і прааналізавана звыш 700 тэрмінаадзінак.

Аб'ектам даследавання нашай работы сталі шматслоўныя тэрміны інфармацыйна-вымяральной тэхнікі, а мэта – выявіць структурныя адметнасці тэрмінаў.

Фактычны матэрыял аналізаваўся з выкарыстаннем апісальнага і параўнальнага метадаў.

Састаўныя тэрміны інфармацыйна-вымяральной тэхнікі займаюць вядучае месца ў сучасным тэрмінаўтварэнні, што тлумачыцца іх здольнасцю з найбольшай паўнатай перадаваць неабходныя характэрныя адзнакі названага паняцця. Такія тэрміны-словазлучэнні, на нашу думку, лічацца як лексіка-сіntaxічныя адзінкі, як складанае цэлае, якое выконвае тую ж намінацыйную функцыю, што і тэрмін-слова.

Тэрміны-словазлучэнні інфармацыйна-вымяральной тэхнікі, валодаючы розным узроўнем сэнсавага раз'яднання, падзяляюцца на члянiмыя і нечлянiмыя, як гэта характэрна і тэрмінам iншых галiн навукi і тэхнікі.

Члянiмыя тэрміны-словазлучэнні характарызуюцца фармальным раз'яднаннем кампанентаў. Напрыклад, тэрміны *рэжым запісу*, *iмпульсны ўзмацняльнiк*, *iнфармацыйны сiгнал* складаюцца з двух самастойных кампанентаў атрыбутыўнага тыпу, кожны з якіх можа ўжывацца ці не ўжывацца ў якасці тэрміна ці ў складзе iншага тэрміна. Таму члянiмыя тэрміны ў сваю чаргу ў залежнасці ад выкарыстання-невыкарыстання кампанентаў у якасці тэрмінаў iнфармацыйна-вымяральной тэхнікі падзяляюцца на свабодныя (*узмацняльнiк магутнасці*, *пераўтваральнiк супраціўлення*, *рэжым генератара току*, *пераўтваральнiк кадоў*) і несвабодныя словазлучэнні (*тэрмін службы*, *магазiн мер*, *парог адчувальнасці*, *распазнавальная здольнасць*).

Сучасная тэрміналогія інфармацыйна-вымяральной тэхнікі адзначаецца павелічэннем кампанентаў у складзе тэрмінаў-словазлучэнняў. Такая тэндэнцыя абумоўлена неабходнасцю абазначаць больш складаныя прадметы і з’явы. Частата ўжывання доўгіх тэрмінаў прыводзіць да іх скарачэння на практыцы пэўнымі спосабамі моўнай канструкцыі тэрміналагічнага наймення аднаго і таго ж паняцця. На базе тэрмінаў інфармацыйна-вымяральной тэхнікі можна выдзеліць наступныя мадэлі лексічнага скарачэння: слова – літарнае скарачэнне, словазлучэнне – слова, словазлучэнне – абрэвіатура (табл. 1–3).

Табліца 1

Слова – літарнае скарачэнне

Поўны тэрмін	Скарочаны тэрмін
мікрафарад	мкФ
пікафарад	пФ
яркасць	В
асвятленне	Е
эмітар	Э
калектар	К
мадулятар	М

Табліца 2

Словазлучэнне – слова

Поўны тэрмін	Скарочаны тэрмін
чакаючы мультывібратар	аднавібратар
релаксацыйны генератар	мультывібратар
дазваляльная здольнасць	адчувальнасць
электронны лагаметр	тэраомметр

Табліца 3

Словазлучэнне – абрэвіатура

Поўны тэрмін	Скарочаны тэрмін
аперацыйныя ўзмацняльнікі	АУ
біпалярны транзістар	БТ
зваротная сувязь	ЗС
другасныя крыніцы сілкавання	ДКС
вялікая інтэгральная схема	ВІС
аналага-лічбавы пераўтваральнік	АЛП
маштабны пераўтваральнік	МП
вымяральны ўзмацняльнік	ВУ
дэтэктар прыкмет	ДП

Трэба адзначыць, што выяўленыя прыклады сціслых варыянтаў тэрмінаў інфармацыйна-вымяральной тэхнікі не ўсе з'яўляюцца зафіксаванымі ў ДАСТах. Сціслыя тэрміны больш спадручныя для выкарыстання іх у навукова-тэхнічнай мове, калі параўноваць з іх доўгімі аналагамі. Будова іх адбываецца не адвольна, а свядома, і яна заключаецца ў тым, каб «па магчымасці больш наглядна, разам з тым дастаткова сцісла (кампактна) адлюстравіць гэтыя неабходныя дастатковыя прыкметы» [3, с. 108].

Літаратура

1. Березин, Ф. Общее языкознание : учеб. пособие для студентов педин-тов / Ф. Березин, Б. Головин. – М. : Просвещение, 1979. – 416 с.
2. Информационно-измерительная техника и электроника : учеб. для студентов высш. учеб. заведений / Г. Г. Раннев [и др.] ; под ред. Г. Г. Раннева. – М. : Академия, 2006. – 512 с.
3. Лотте, Д. С. Основы построения научно-технической терминологии: Вопросы теории и методики / Д. С. Лотте. – М., 1961.